

LJUBITELJSKA KULTURA IN EKONOMSKA KRIZA

Vsebinski okvir okrogle mize

Vodstvi JSKD in ZKD sta se odločili za niz okroglih miz v različnih slovenskih krajih, na katerih bi odprto spregovorili o vlogi ljubiteljske kulture in razmerah, v katerih se nahaja. Krizne razmere so namreč preizkusni kamen, ali se res zavedamo prispevka kulturnih društev k povezanosti in zaupanju v družbenih skupnostih, ki sta kritični točki naših težav. Na okrogle mize vabimo vse, ki so v kraju povezani z ljubiteljsko kulturo, uvodne besede pa bodo pripadale predstavnikoma lokalne in nacionalne ZKD ter območne izpostave in državnega vodstva JSKD. Glavni namen pa je spodbuditi javno razpravo o stanju ljubiteljske kulture.

Ljubiteljsko (ali amatersko) kulturno delovanje in organiziranost je del civilne družbe z bogato tradicijo in globoko zakoreninjenostjo v narodni zavesti. Kulturna društva predstavljajo pretežni del nevladnih organizacij (NVO) v kulturi in so izrazit primer prostovoljstva, ki soustvarja skupno dobro v obliki višje kakovosti življenja posameznikov in skupnosti. Na nekaterih področjih kulturnega ustvarjanja, kjer ni poklicnih ustanov niti javnih izobraževalnih programov, je ljubiteljsko kulturno delovanje nepogrešljiva oblika, ob tem pa še zelo uspešna, saj tudi na teh področjih dosegamo svetovno prepoznavnost (zborovsko petje, sodobni ples, godbeništvo...).

Skrb za pogoje delovanja ljubiteljske kulture je porazdeljena med zainteresirane udeležence, lokalne skupnosti in državo. V razmerah ekonomske krize država zmanjšuje svoj prispevek, ki ga realizira preko Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, vendar je še zmeraj bistvenega pomena za obstoj dejavnosti. Veliko slabše svoje zakonske obveznosti do ljubiteljske kulture izpolnjujejo lokalne skupnosti, med katerimi pa so zelo velike razlike, ki praviloma niso posledica razlik v gospodarski moči, ampak kažejo odnos občinskih vodstev do kulture in do množice ljudi, ki se ji posvečajo. Le-ti vse težje iz lastnega žepa zapolnjujejo vrzeli, ki v proračunih društev nastajajo zaradi nižanja občinskih dotacij in izpada podpor s strani gospodarskih organizacij. Kulturna društva bodo prisiljena uporabiti tudi politični vpliv, da si bodo pri občinskih vodstvih zagotovila več razumevanja in podpore za kulturo. Na drugi strani pa bodo morala bolj glasno pohvaliti župane in podjetnike, ki izpričujejo svojo družbeno odgovornost do kulture.

Dokumentarna razstava ob življenjskem jubileju 90-letnice Janeza Karlina, enega najbolj znanih slovenskih ljubiteljskih kulturnih ustvarjalcev, je priložnost za pogovor o današnjem položaju ljubiteljske kulture. Kulturna društva imajo za sabo dolgo zgodovino, ko so doživljala boljše, pa tudi slabše čase od današnjih. Zahvaljujoč globokemu prepričanju društvenc in društvenikov o nenadomestljivi vlogi kulture in njihovemu nesebičnemu delovanju ter ustvarjalnemu talentu, kultura tudi v najtežjih razmerah ni zamrla.

Iztočnice za pogovor:

- Gibanje ljubiteljske kulture teži k dvema enakovrednima ciljema – vključenosti čim večjega števila ljudi in doseganju visoke kakovosti. Dejstva, ki govorijo o tem so pozitivna in glede na skromno pozornost, ki jo tej dejavnosti namenjajo javna občila, vedno znova presenetljiva. Število kulturnih društev naglo raste in krog vključenih ljudi se nezaustavljivo širi. Postregli bomo z najbolj svežimi podatki.
- Zanimanje javnosti za ljubiteljske kulturne produkcije je spodbudno in društveni nastopi imajo tradicionalno polne dvorane. To še posebej velja za številna okolja, ki jih ne doseže ponudba poklicnih kulturnih ustanov. Kulturne društva so točka povezovanja ljudi v kraju, ki se identificirajo s kulturnimi dosežki kot skupnimi projekti kraja ali mestne četrti. Govorimo o 10.000 takih kulturnih dogodkih, ki bistveno sooblikujejo odnose v skupnostih.
- Kot za mnoge druge subtilne vidike življenja skupnosti, politika tudi za ljubiteljsko kulturo ne kaže zanimanja, ker ima zmotne predstave o tem, kako se gradi zaupanje med ljudmi, brez katerega ni zdravega napredka. Kulturna društva sicer vztrajajo pri nepolitičnosti, ker se zavedajo škodljivih posledic strankarske instrumentalizacije kulture, toda politična ignoranca gre marsikje do tistega roba, ko bodo kulturniki morali javno pokazati svoje nezadovoljstvo.
- Kulturni domovi so simbolne in praktične točke kulturnega dogajanja. Ko poslušamo kritične opombe o premajhnih občinah, moramo z vidika ljubiteljske kulture priznati, da nikoli prej nismo doživeli toliko skrbi za kulturne domove kot sedaj. Večja mesta se s tem ne morejo primerjati.
- Ko navajamo podatke o spodbudni rasti števila kulturnih društev, ne smemo spregledati, da se spreminja njihova fiziognomija: vse več je društev z eno samo sekcijo, usihajo pa močna društva, ki so lahko nudila pogoje za delo številnim raznovrstnim ustvarjalnim dejavnostim. Tak razvoj je lahko problematičen in morali bi raziskati vzroke zanj ter si prizadevati za ohranitev velikih društev.
- Poudarjamo socializacijske funkcije ljubiteljske kulture, med katerimi je še posebej značilna in dragocena medgeneracijska povezanost.
- Zakonodaja, ki ureja društveni sektor je pomanjkljiva. Ni enotnih opredelitev prostovoljstva, neprofitnosti, javnega interesa, odgovornosti itd.. Zato se iz različnih interesov za društva registrirajo organizacije, ki so dejansko podjetja, nadzorni organi pa potem komplicirajo predpise o poslovanju vseh društev in jim nalagajo pretirane davčne obveznosti. V tujih zakonodajah poznamo mnogo vzorov, kako je mogoče to rešiti na učinkovitejši način.
- V programe ljubiteljske kulture se masovno vključujejo šolske kulturne dejavnosti. Problem je, ker šolske oblasti tega ne cenijo in ne spremljajo. Svoje pristope h kulturni vzgoji oblikujejo mimo ustaljene prakse in na določenih področjih – npr. pri usposabljanju šolskih mentorjev – zavračajo izkušnjo ljubiteljske kulture. Absolutno brez težav pa poteka

sodelovanje s samimi šolami, ki se dobro zavedajo, kako dragocena je za učence možnost, da se izkažejo na javnih prireditvah.

- Stotine kulturnih društev še vedno nosi imena delovnih organizacij, v okviru katerih so nekoč nastala, kasneje pa so bila potopljena. To priča o kohezivni moči kulture za zaposlene, ki jo novodobni poslovneži zanemarjajo. Bolj kot finančna stiska podjetij, je nepotešljiva želja po dobičku tista, ki je domala spodnesla podporo gospodarstva ljubiteljski kulturi. Še vedno pa se najdejo obrtniki in podjetniki, pa tudi nekaj velikih korporacij, ki so naklonjeni kulturnim društvom, za kar si zaslužijo javno promocijo.
- Komercializacija je že močno posegla v nevladni sektor kulture in uživa politično podporo. To se ne dogaja preko članarine ali vstopnine, ampak z zaračunavanjem udeležbe v programu, kar se je pričelo pri športu. To je najbolj prisotno pri otrocih in mladini in starši z nizkimi dohodki jim ne morejo več omogočiti želenih dejavnosti, čeprav so zanje talentirani. Zniževanje dotacij iz javnih sredstev bo še pospešilo ta proces in lokalne skupnosti se morajo vprašati, ali je to prava smer razvoja?
- Uporaba interneta in drugih informacijskih in komunikacijskih tehnologij v delovanju kulturnih društev se širi hitreje, kot so mnogi pričakovali, pa vseeno prepočasi. Ljubiteljska kultura zamuja pri izrabi orodij, ki lahko močno olajšajo ter intenzivirajo njihovo delovanje. Morda je to povezano tudi s priprtimi vrati za vključevanje mladih v društveno aktivnost, ki bi nedvomno prinesli s seboj tudi računalnike?
- Razlikovanje vloge ZKD kot avtonomne krovne organizacije kulturnih društev in vloge JSKD kot ključnega izvajalca vladne politike v ljubiteljski kulturi, še vedno mnogim povzroča težave. Nekaterim se napačno dozdeva, da gre za konkurenčni organizaciji, v resnici pa morata biti na vseh ravneh kompatibilni ter delovati z roko v roki za ohranitev in razvoj ljubiteljske kulture. To je potrdil tudi slavnostni podpis pogodbe ob 90-letnici ZKD v Mariboru novembra 2012.
- Čeprav je ljubiteljska kultura na Slovenskem zasidrana že poldrugo stoletje ter vključuje tudi posebej pomembno ljudsko kulturo kot živo kulturno dediščino, je brez pravnega varstva in prepuščena vsakokratnemu arbitriranju politike, kako jo sploh definira in kakšen pomen ji pripisuje. Zato se zavzemamo za zakon o ljubiteljski kulturi, ki bi opredelil temeljne kategorije in odnose na tem obsežnem in pomembnem družbenem področju.

Marec, 2013.